

Запрутської Молдовы; 17. РГИА. – Ф. 560. – Оп. 22. – Д. 248. – Л. 2 и об; 18. Там же. – Л. 3 и об; 19. Там же. – Л. 4; 20. Там же. – Л. 5 об; 21. Там же. – Д. 288. – Л. 3 и об.; НАРМ. – Ф. 5. – Оп. 1. – Д. 183. – Л. 352; 22. РГИА. – Ф. 560. – Оп. 22. – Д. 18 б. – Л. 109; 23. Там же. – Оп. 4. – Д. 347. – Л. 8; ПСЗРИ. – Собр. II, 1826. – Т. 1. – №195; 24. НАРМ. – Ф. 22. – Оп. 1. – Д. 487. – Л. 1; 25. Гросул Я.С., Будак И.Г. Очерки истории народного хозяйства Бессарабии (1812-1861). – Кишинев, 1967. – С. 241; 26. НАРМ. – Ф. 2. – Оп. 1. – Д. 1199. – Л. 5; 27. Коммерческая газета. – 1838. – №62. – 24 мая; Михневич Ф. О виноделии в Бессарабской области // Одесской вестник. – 1836. – №39; 28. НАРМ. – Ф. 2. – Оп. 1. – Д. 1199. – Л. 5; 29. Анцупов И.А. Сельскохозяйственный рынок Бессарабии в XIX в. – Кишинев, 1981. – С. 78; 30. Тенгоборский Л.В. О производительных силах России. – СПб., 1858. – Т. – Ч. 2. – С. 304-305; 31. НАРМ. – Ф. 2. – Оп. 1. – Д. 4412. – Л. 327; Д. 4773. – Л. 191; Д. 4881. – Л. 28 и об; 32. Там же. – Д. 5362. – Л. 33; 33. РГИА. – Ф. 1281. – Оп. 4. – Д. 78. – Л. 80 об; 34. Там же. – Ф. 398. – Оп. 23. – Д. 8374. – Л. 3 об.; НАРМ. – Ф. 2. – Оп. – Д. 6629. – Л. 1; 35. Гросул Я.С., Будак И.Г. Указ. Соч. – С. 241; 36. Коммерческая газета. – 1830. – №12. – 8 февраля; 37. Там же; 38. РГИА. – Ф. 19. – Оп. 3. – Д. 953. – Л. 94; 39. Там же. – Д. 956. – Л. 108; 40. НАРМ. – Ф. 5. – Оп. 1. – Д. 89. – Лл. 97, 250, 281; Д. 92. – Л. 244; 41. Анцупов И.А. Указ. Соч. – С. 99; 42. Гросул Я.С., Будак И.Г. Указ. Соч. – С. 257; Анцупов И.А. Указ. Соч. – С. 99; 43. ГАОО. – Ф. 3. – Оп. 1. – Д. 36 «а», 1849. – Лл. 4-6; Гросул Я.С., Будак И.Г. Указ. Соч. – С. 258; 44. РГИА. – Ф. 398. – Оп. 15. – Д. 7696. – Л. 28; Грум-Гржимайло Е. Табачная промышленность. Обзор различных отраслей мануфактурной промышленности. – СПб, 1865. – Т.3. – С.286-287; 45. ГАОО. – Ф. 3. – Оп. 1. – Д. 36 «а», 1849. – Л. 33 и об; 46. Там же. – Л. 34.

А.М.Тростогон, Д.В.Укримський

ОРДЕН ПАЛЛОТТИНІВ: МИНУЛЕ І СУЧАСНЕ

На території України діють не тільки представники традиційних конфесій, а й зовсім нові релігійні товариства, секти тощо. Ставлення до релігії в суспільстві неоднозначне, дискусії навколо закону про свободу совісті і релігійних культів тривають, досить тривожною для громадськості є діяльність деструктивних сект, котрі, незважаючи на заборону, продовжують існувати. Все це ще раз доводить, як важливо знати світові релігії, історію їх виникнення, розвитку і розповсюдження в різних країнах земної кулі. З цієї точки зору досить актуальним є вивчення історії діяльності маловідомих широкому загалу католицьких орденів на Україні.

В українській історіографії немає жодного дослідження з історії одного з наймолодших чернечих орденів католицької церкви – ордену паллоттинів. Місіонерська діяльність останніх на теренах України розпочалася лише у 90-х рр. минулого століття. Джерельною базою статті стала література, що з'явилася в цей же період у Польщі, де функціонують два видавничих центри паллоттинів – у Познані і Жабках. Цінні відомості про життя і діяльність засновника ордену містяться в працях Ядвіги Стабінської, Йозефа Врубеля, Петра Лібшевського.¹ Історію діяльності ордену за життя Вікентія Паллотті і після його смерті висвітлено в працях Франтішека Міцкевича, Франческо Аморозо та інших авторів.² Єдиною книгою російською мовою про досліджувану проблему є видана у Варшаві монографія Ганса Валгофа.³

З самого початку заснування францисканцям та єзуїтам "щастило", бенедиктинцям та паллоттинам довелося пройти тернистий шлях до свого утвердження. Повна назва ордену паллоттинів – Згромадження апостольства католицького. Відносно коротке життя засновника ордену Вікентія Паллотті (1795 – 1850) проходило в папському Римі. Рим, як організаційний осередок католицької церкви і центр папської держави, пережив потрясіння, започатковані французькою революцією, котра набула розмаху не тільки у Франції, а й на Апеннінському півострові, пізніше ці потрясіння продовжились з розвитком Рисорджименто. За першу половину XIX ст. у Ватикані змінилося аж шість понтифіків. У зв'язку з цим серед мешканців Риму ходило таке прислів'я: "La regola del papa e il rovescio di quella del suo pcedessore" (кожен папа розпочинає з перекреслення доробку своїх попередників)⁴.

Переважає більшість життя Паллотті протікала в теократичній державі, але він повною мірою встиг "покуштувати" інших устроїв, протягом 55 років мали місце чотири революції, що не були рідкістю в той час. Революційна "чистка" певним чином була корисною і для церкви, яка підтягнулася за всіма щаблями, і на духовну арену замість численних служителів культу виходить священник-інтелектуал. XIX сторіччя породило геніїв церковної думки Лева XIII, Джованні Боско; чільне місце серед них посів і Вікентій

Паллотті. Своім життям та діяльністю він започаткував нові справи, вплив яких на апостольську місію церкви буде продовжуватись у майбутньому. Звільнившись від шаблонів життя своєї епохи, Паллотті увійшов у нове століття з новими думками і високими ідеалами.

Вікентій був третьою дитиною в сім'ї з-поміж десятиох братів і сестер. Ріс тихим і спокійним хлопчиком, який з дитинства мріяв про священницьке життя. У 6 років розпочалося його навчання, що закінчилося через 18 років докторатом. В Римському колегіумі, заснованому ще Ігнатієм Лойолою, Вікентій вважався одним з найкращих студентів, виявив неабиякі здібності в опануванні іноземними мовами⁵. 1811 р. у віці 16 років він був висвячений на клірика, що дозволялося постановами Тридентського собору. У 1814 р. його було зараховано на філософський факультет університету Sapienza в Римі. Одержавши через два роки диплом магістра філософії, він вступає на теологічний факультет цього ж університету, котрий успішно закінчує. Висвячення Вікентія Паллотті відбулося в соборі святого Іоанна на Латерані архієпископом Фраттіні у 1818 р.⁶

Протягом тридцяти двох років своєї священницької діяльності В.Паллотті здійснив стільки, що це здається неймовірним для життя однієї людини. Він був пастирем і вчителем, ректором школи і професором, сповідником і психотерапевтом, громадським діячем і покровителем знедолених, оратором і проповідником, автором книг і статей, організатором братств і головою товариств, ініціатором кредитної кампанії та засновником ордену. Не дивно, що ще за життя Вікентія Паллотті називали апостолом Риму. Саме йому належала ідея апостольства світських, яка передбачала безпосередню участь світських людей в церковних справах, адже до II Ватиканського собору побутувала думка, що євангелізацією, місійною та благодійницькою діяльністю повинні займатись тільки священники і ченці. Залучення широких мас християн повинно було стати загальною справою. В такому ж дусі було засновано у 1835 р. Згромадження апостольства католицького – орден паллоттинів, який після смерті Вікентія Паллотті розвивав і втілював в життя його ідею.

В період з 1850 до 1890 рр. орден очолювали безпосередні сподвижники його засновника, з 1890 р. керівництво справою Паллотті переходить до рук людей, котрі особисто його вже не знали. В 1909 р. орден було поділено на провінції, а у 1947 р. йому повернули відібрану свого часу початкову назву. На момент смерті отця Вікентія згромадження налічувало всього дванадцять членів, мало два будинки – один в Римі, інший у Лондоні. Передчасна смерть засновника перервала його діяльність, багато справ виявилось незавершеними, зокрема не було затверджено духовною владою конституції ордену⁷. Шлях діяльності молодого спільноти був складним. Деякі священники, не бачачи свого майбутнього в цьому ордені, почали виходити з нього, інші, навпаки, докладали багато зусиль, щоб стати його членами. Після смерті кардинала Ламбручіні, котрий опікувався Згромадженням, почалися різні закиди щодо Паллотті та його справи, йому дорікали у привласненні собі апостольської влади, яка належить лише папі і єпископам.

Тому у 1854 р. на вимогу Пія IX назва ордену була змінена на Побожне Згромадження Місійне. Існували також внутрішні проблеми і розбіжності у поглядах щодо подальшої діяльності ордену. Це призвело до того, що Генеральна Рада Згромадження вирішила не приймати нових кандидатів до тих пір, поки не буде досягнуто одностайності. В жовтні 1894 р. була остаточно затверджена конституція ордену⁸. В 90-х рр. XIX століття розпочинається місіонерська діяльність паллоттинів в інших країнах, зокрема у Камеруні, Німеччині, Бразилії, США і Австралії. У 1891 р. було відкрито міжнародний колегіум для монахинь ордену, а в 1910 р. вийшов перший номер часопису Згромадження. В 20-х рр. XX ст. німецька провінція ордену відкрила свої центри в Швейцарії та Австрії⁹. В 1934 р. до складу ордену входило 1524 члени: 1020 священників та 504 ченці, відкрито було 125 місійних центрів¹⁰.

Роки другої світової війни виявилися дуже важкими для ордену: він зазнав людських і матеріальних втрат. Основою його діяльності у воєнні роки була допомога пораненим в госпіталях, надання гуманітарної допомоги в концтаборах, робота капеланами на фронтах. В повоєнний період у паллоттинів розпочався новий етап діяльності. Як зазначалося вище,

ордену повернули попередню назву, кількість провінцій, охоплених місіонерством, досягла дев'ятнадцяти¹¹.

Особливе місце в апостольській діяльності ордену посідає праця отців-паллоттинів в Україні. У 1989 р. в присутності генерала ордену в Римі склав присягу перший паллоттин з України отець Олександр Мілевський, що став настоятелем приходу в м. Довбиші Києво-Житомирської єпархії. Завдяки його наполегливості у 1990 р. було відреставровано напівзруйновану будівлю храму святого Яна з Дуклі у Житомирі¹². Окрім священників, згідно ідей св. Вікентія Паллотті, на Україні працюють також і світські люди. Спочатку їх було всього дванадцять осіб, сьогодні набагато більше. Священники ордену працюють у дев'яти містах та містечках України: Києві, Житомирі, Одесі, Ізмаїлі, Білогір'ї, Сарнах, Довбиші, Кам'яному Броді та Брюховичах під Львовом. В семінаріях у Львові та Олтажеві (Польща) навчаються українські клірики-паллоттини¹³. У 1990 р. в Житомир на постійно з Польщі приїхало два священники ордену, за їхньою ініціативою виникла група мирян – Об'єднання Католицького Апостольства. Паллоттини надають багато уваги вихованню дітей та підлітків у дусі християнської моралі, проводяться заняття не лише на релігійні теми, але й з культури, музики, іноземних мов. Важливе місце в діяльності ордену на Україні відведено благодійництву, надається матеріальна допомога лікарням, будинкам для людей похилого віку, дитячим інтернатам, в містах та селах відкриваються їдальні для бідних. Черниці-паллоттинки, які мають медичну освіту, працюють у лікарнях для важкохворих людей, доглядають приречених.

Щорічно отці-паллоттини організують паломництва до м. Бердичева – в монастир Ордену босих кармелітів, де є чудотворна ікона Матері Божої; до Польщі та інших країн світу. У 1989 р. з португальського міста Фатіма паллоттини привезли до Житомира, а через рік у Довбиш фігуру Матері Божої. На урочистостях були присутні понад 10 тис. людей, ця подія була в цих краях першою за сімдесят років атеїзму¹⁴. У цьому ж місті збудовано храм, відкриття якого відбулося у 1996 р. У м. Білогір'ї Хмельницької області відкрито постулат, тобто школу, де за один рік кандидати, що хочуть вступити до духовної семінарії, мають пройти підготовку. В Брюховичах, під Львовом, паллоттини відкрили семінарію, в якій навчаються хлопці з України та Польщі. За дванадцять років, котрі паллоттини провели в Україні, зроблено багато добрих справ, підготовлено наступне покоління послідовників св. Вікентія Паллотті. Підтвердженням того, що ідея Паллотті – апостольство світських – розвивається і поширюється, є те, що з кожним роком кількість людей, які є прихильниками його вчення, невпинно зростає.

Отже, задля кращого осмислення багатовікової історії католицької церкви заслуговують на вивчення не лише особистості її визначних діячів, а й інші персоналії, які також зробили вагомий внесок у справу розповсюдження християнських фдєй серед мирян, просвітництва, благодійництва. Нестандартний підхід до емісійної діяльності, нетрадиційні засади структури і діяльності самого ордену паллоттинів викликають неабияку цікавість науковців і стимулюють подальший дослідницький пошук. На нашу думку, історична реконструкція всіх вищевказаних проблем можлива завдяки вивченню існуючої літератури італійською і польською мовами. Об'єктом дослідження може бути і особистість засновника ордену Вікентія Паллотті, і діяльність його сподвижників, та й сама історія одного з наймолодших католицьких орденів. Особливий інтерес становить сучасний етап діяльності отців-паллоттинів, зокрема на теренах України, адже він не отримав ґрунтового висвітлення в історичній науці.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Jadwiga Stabińska. Wincenty Pallotti. – Pallottinum. – Poznań, 1982; Józef Wróbel. Święty Wincenty Pallotti. Apostol i Mistyk. – Poznań, 1992; Piotr Libiszewski. Wdrodze ze sw. Wincentym Pallotim. Apostilicum, Ząbki, 1999;
2. Franciszek Mickiewicz. Jedno życie – to zamalo. Pallottinum, 1994; Francesco Amoroso. Od nicości do pełni w bogu.- Poznań, 1991;
3. Ганс Валгоф. Святой Винцент Паллотти – предвестник будущего. – Варшава, 1992;
4. Там само. – С. 12 – 15;
5. Jadwiga Stabińska. Wincenty Pallotti. – Pallottinum. – Poznań, 1982.- S. 28,35;
6. Józef

Wróbel. Święty Wincenty Pallotti. Apostol i Mistyk. – Poznań, 1992.-S.45; 7. Tam samo.- S.68; 8. Francesco Amoroso. Od nicości do pełni w bogu.- Poznań, 1991.- S.38; 9. Stowarzyszenie Apostolstwa Katilickego.- Poznań – Warszawa, 1977.- S.105; 10. Tam samo.- S.110; 11. Franciszek Mickiewicz. Jedno życie – to zamalo. Pallottinum, 1994.- S.53; 12 Franciszek Bogdan. Znad Tibru na podniebne szlaki. Ząbki, 2000.- S.251, 254; 13. Piotr Libiszewski. Wdrodze ze sw. Wincentym Pallotim. Apostilicum. - Ząbki, 1999.- S.123, 125; 14. Jdzcie na caly swiat. - Ząbki, 1993.- S.67

С. Е. Баженова

Ю.І. КРАШЕВСЬКИЙ ЯК ПРЕДСТАВНИК „УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ” В ПОЛЬСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ 40-60-Х РР. ХІХ СТ.

Після поразки листопадового повстання 1830 р. у Королівстві Польському романтична література переживає своєрідне роздвоєння. В еміграції вона і далі залишається високою, пророчною. На території Польщі і Правобережної України в умовах жорстокої і самодержавної цензури вона „приземлюється” і створює передумови для зародження реалізму, яскравим представником і одним з його основоположників був Юзеф Ігнацій Крашевський (1812-1887). Літературна і суспільна діяльність Крашевського стали темою досліджень багатьох дослідників як польських, так російських і українських: П.Хмельовський¹, М.Пекарський², Е.Василевський³, К.Чаховський⁴, Е. Важеніца⁵, С.Буркот⁶, Я.Кульчицька - Салоні і А.Нофер – Ладика⁷, І.Горський⁸, Д.С. Прокоф'єва⁹, Г.Вервес¹⁰, В.Данек¹¹, І.Грик¹², Є.Цибенко¹³ та інші всебічно аналізували життєвий та творчий шлях Ю.Крашевського.

Поет Едмунд Василевський, автор першої критичної статті про Ю.Крашевського, пише: „Романи Крашевського - це образ дійсного світу, копія людського життя... В них все настільки людське, настільки натуральне, таке близьке нашій землі, що не можна не визнати за їх автором першості до його попередників”¹⁴. Це було сказано в 1837 р. Е.Василевський міг судити про романи Ю.Крашевського за його першими не завжди вдалим кроками в цьому жанрі. Критик згадує побутові (чи соціально-побутові, як визначає ці романи один з дослідників творчості Крашевського Вінценти Данек¹⁵ романи „Пан Кароль”(1833) і „Чотири весілля” (1834) - твори, де письменник ще не піднявся до великих соціальних узагальнень. Ранні твори Крашевського відповідали теоретичній програмі, наміченій письменником в його перших критичних виступах. Крашевський висував у них завдання створення картин, взятих з природи, що копіюють деталі повсякденного життя. Це була відмова від сентиментально-романтичної гонитви за незвичайними героями, переживаннями і ситуаціями. В своїх творах письменник змальовує буденність повсякденного життя, звичай дрібношляхетського чи міщанського середовища. Однак, незважаючи на програмну відмову від романтизму, в деяких ранніх творах Крашевського ще дуже сильні впливи романтизму. Фантастичні оповідання „Квітка папороті”, „Покійник Гофман”, „Нас було двоє”, „Леон-Леонтина” були створені під впливом школи німецьких романтиків, особливо Е.Г.А. Гофмана¹⁶.

Наприкінці 30-х років Ю. Крашевський приїздить і понад 20 років проживає на Волині¹⁷, займаючи ряд посад. Під враженням мешкання на Волині на початку 40-х років у творчість Крашевського входить тема українського села. „Історія Савки”, включена в роман „Чарівна лампа”, дала початок цілому ряду повістей з селянського життя Волині: „Уляна” (1843), „Остап Бондарчук” (1847), „Буднік”(1848), „Ярина” (1850), „Хата за селом” (1854-1855), „Єрмола” (1857), „Історія кілочка в тині” (1860). Ці твори сформували Ю. Крашевського як українця, представника „української школи” в польській літературі.

Більшість дослідників вважає, що у 500-томній творчості Крашевського найяскравіші, особливі сторінки являють саме селянські повісті. Ці повісті польського письменника краще, ширше відомі в Росії. Творчість Крашевського знайшла схвальний відгук російських критиків як дореволюційної, так і радянської доби, які традиційно вважали, що головним об'єктом повістей Крашевського є „польская деревня”, „польский крепосной” (Цибенко Є.З.) Слів „малорос”, „малоросіянка” (тим паче „українець”,